

Kirchliches Verordnungs-Blatt

für die

Lavanter Diözese.

Cerkveni zaukaznik za Lavantinsko škofijo.

Inhalt. 115. LIX. sklepni zapisnik o pastoralnih konferenčnih vprašanjih za leto 1907 v Lavantinski škofiji.

115.

LIX. sklepni zapisnik o pastoralnih konferenčnih vprašanjih za leto 1907 v Lavantinski škofiji.

A.

Rešitev konferenčnih vprašanj.

(Kirchl. Verordnungs-Blatt für die Lavanter Diözese — Cerkveni zaukaznik za Lavantinsko škofijo — 1907, III. odst. 23).

I. Pastoralno vprašanje.

Podobe na glavnih altarjih posameznih cerkev v dekaniji se naj opišejo z ozirom na njihovo starost in način, kako predstavljajo skrivnost ali svetnika. Kaj zapoveduje Cerkev o njih ohranitvi?

To razpravo je izdelalo 59 poročevalcev s hvalevredno marljivostjo, nekateri celo s posebno natančnostjo in vestnostjo. Iz teh zanimivih popisov glavnih altarjev obširne škofije moremo posneti in priobčiti le najvažnejše stvari.

I. O starosti kipov in slik na velikih altarjih. Prvi vir, da se dožene starost, je napis na kipu ali sliki sami, potem zapiski v župnijski kroniki ali v drugih pisanih in tiskanih virih, potem napisi na altarju in slednjič slog dotičnega umetniškega dela. Posebno slike nosijo dostikrat ime svojega izdelovalca, napisi na altarjih pa (n. pr. kronogrami) povejo sicer, kedaj je bil postavljen nastavek, a zato je lahko mogoče, da so nekateri kipi še starejši ali pa tudi mlajši. Zato se mora vsekdar, kadar ni razločno povedana starost slike ali kipa, jemati ozir tudi na slog, kar pa je težko za duhovnika, ki se ni posebej pečal z zgodovino umetnosti. Gg. poročevalci so večkrat samo opisali kipe in slike, ne da bi izrekli sodbo o njih starosti, dostikrat pa se sklicujejo na napise in kronike, včasih tudi na ljudsko mnenje, ki pa ni zanesljivo, le tu in tam so sklepali o starosti na podlagi sloga. Med tem pa, ko so vsi taki

sklepi več ali manj negotovi, imajo največjo vrednost one letnice, pri katerih se zraven imenuje tudi umetnik. Mi jih tukaj po umetnikih sestavimo, ker je to ob enem lep prinos za zgodovino cerkvene umetnosti v Lavantinski škofiji. Med umetniki nahajamo odlične može, najdemo pa tudi take, katerih imena še niso bila nikjer objavljena.

Barazutti Feliks, slikar v Gradcu; je slikal glavni podobi pri sv. Juriju pod Tabrom l. 1899 in pri sv. Mihaelu na Vranskem l. 1902 (700 K). — Bierti Ožbalt, slikar iz Humina (Gemona) na Furlanskem, je izvršil sliko pri podružnici sv. Katarine pri sv. Emi l. 1906 (140 K). — Bradaška Matija,* slikar v Kranju napravil glavni podobi pri sv. Vidu pri Grobelnem l. 1888 in pri sv. Tomažu pri Veliki Nedelji l. 1907. — Brollo Jakob,* slikar iz Humina na Furlanskem; slikal glavne podobe pri sv. Miklavžu pri Ormožu l. 1876, pri podružnici sv. Duha v Celju l. 1868 in pri sv. Juriju na Ščavnici l. 1880. — Budisera, duhovnik in slikar (?) v Genovi na Laškem; je izdelal glavno podobo v podružnici sv. Duha pri Rajhenburgu (30 gld).

Cesar Andrej,* kipar v Mozirju; od njega sta glavna kipa v podružnici sv. Ilja v Kočnem pri Laporju iz l. 1872 in v podružnici sv. Mohorja pri Doliču iz l. 1871. — Cesar Ivan,* kipar v Mozirju; je dovršil kipe pri sv. Elizabeti na Ljubnem, pri sv. Ahaciju (župnija sv. Ilj pod Turjakom) l. 1905, v cerkvi sv. Vida nad Valdekom l. 1901, pri Sv. Magdalenii na Homu (župnija sv. Pavel pri Voljski) in v podružnici sv. Andreja v

* Z zvezdico zaznamenovani umetniki so navedeni tudi v knjigi: Cerkveni spomeniki Lavantinske škofije. I. Dekanija Gornjegrajska. Spisal Avguštin Stegenšek. V Mariboru, 1905. Str. 179—185, kjer je o njih sestavljenega več slovestva.

Šaleku l. 1897. — Čadež Štefan; je renoviral l. 1890 glavni altar (glej M. Kimove) v podružnici sv. Katarine v Trbovljah. — Čeh Vaelav; obnovil l. 1892 pri devici Mariji na Vurbergu Marijin kip (delo J. Holtzingerja). — Čeh Anton, slikar v Ljutomeru; naslikal l. 1907 glavno podobo v Svetinjah (153 K). — Čuček, pozlatař v Mariboru; pozlatil l. 1886 kipe na glavnem altaru (F. Vogl) v Vuhredu.

Dekleva Jožef, slikar v Celju; kopiral Mater božjo dobrega sveta za Završe (župnija sv. Vid pri Grobelnem) leta 1905, slikal l. 1906 umirajočega Vzveličarja na križu za Dobrno, prenovil l. 1906 sliko sv. Miklavža v Sevnici ob Savi in osnažil podobo bl. Eme. — Demetz Ferdinand, kipar na Tirolskem; izvršil kip Marijinega vnebovzetja na Kapelah pri Brežicah s kipi Srca Jezusovega in Marijinega v l. 1897 in 1907 (2386 K).

Fantoni Tomaž,* iz Genove na Furlanskem, naseljen v Konjicah; delal kipe za sv. Marka niže Ptuja l. 1885, vodil l. 1869 delo glavnega, po načrtu iz Monakovega napravljenega in od Hartl-a v Gradcu nekoliko prenarejenega altarja v Konjicah za 4000 gld. in izdelal l. 1865 kipe za župnijsko cerkev v Vitanju. — Fekonja Roman iz Svetinj; prenovil sliko (prim. Weissenkircher in Wachtl) v Ljutomeru. — Fleischmann Matija, kurat pri sv. Ožbaltu; naslikal 4 evharistične podobe na podstavku glavnega altarja pri sv. Ožbaltu. — Flurer Ignacij;¹ naslikal glavno podobo pri sv. Petru pri Mariboru l. 1737. — Friedländer Friederik,² ustanovitelj društva „Künstlergenossenschaft“ na Dunaju; slikal l. 1869 za 640 gld. glavno podobo v Brežicah. — Frohmüller pl. Jožef iz Celovca; slikal l. 1733 podobo v podružnici sv. Hiacinte v Rogateu. Neki tujec je ponujal za podobo že 4000 K. — Frost Karolina;³ po posredovanju svojega moža H. A. Schwach-a, ravnatelja deželne galerije v Gradcu, je slikala l. 1889 za sv. Peter pri Radgoni (325 gld.).

Golobič Jakob v Ljutomeru; napravil kipe za cerkev sv. Tomaža pri Veliki Nedelji l. 1907. — Gosar Ivan;* obnovil slike v minoritski cerkvi na Ptuj. — Gschiel Jakob,⁴ kipar v Gradcu; napravil l. 1866 kip za sv. Vida na Planini; l. 1873 kip Brezmadežne pri sv. Juriju ob južni železnici; in dva kipa pri sv. Antonu v Slov. gor. ter finejši dovršil l. 1863 dva Wrenkova kipa na Frankolovem.

Hofmann Jožef; pozlatil altar pri sv. Ani na Krembergu l. 1804. — Holtzinger Jožef; napravil l. 1774 glavni kip pri devici Mariji na Vurbergu in l. 1795 pri sv. Ani na Krembergu, kjer so iz tega leta njegova lastnoročna pisma. — Hölzl Moriz v Pragi; izdelal l. 1872 glavne kipe pri sv. Janžu na Dravskem polju.

Jager Štefan, lesorezec; izdelal kip (prihod sv. Duha) za podružnico sv. Duha pri Podgorju. — Jagodič; naslikal glavno podobo sv. Filipa in Jakoba v Laporju l. 1886; pozlatil l. 1907 glavni kip pri sv. Vidu na Planini. — Jugovič Urban iz Škofje Loke na Kranjskem; napravil l. 1869 za 220 gld. kip pri sv. Ahaciju (župnija sv. Jurij na južni železnici).

Kimove Martin; renoviral l. 1844 glavni altar v podružnici sv. Katarine v Trbovljah. — Klein J. A., ravnatelj na Dunaju; slikal l. 1857 za 500 gld. po naročilu rajnega knezoškofa A. M. Slomšek podobo za cerkev sv. Martina v Rožni dolini. — Klein, slikar v Radgoni; slikal l. 1862 podobo sv. Trojice pri Mali Nedelji. — Klemen, oskrbnik; renoviral l. 1792 sliko Gospoda v božjem grobu v Sevnici. — Kocian Jakob, kipar pri sv. Trojici na Kranjskem; napravil l. 1885 altar pri sv. Marjeti na Pečah v Sevnški župniji. — Künl Pavel,* slikar v Ljubljani; slikal glavno podobo za Novošifto pri Gornjemgradu.

Langus J., slikar v Ljubljani; slikal l. 1850, sv. Urbana na Smereški gorci v Rogački dekaniji. — Layer Leopod iz Kranja; slikal glavno podobo v Gornjemgradu. — Lederwasch Janez¹; slikal l. 1818 podobo pri podružnici sv. treh Kraljev (župnija sv. Benedikt v Slov. gor.). — Leitl Janez v Inomostu; slikal l. 1885 glavno podobo pri sv. Marjeti niže Ptuja. — Lindermaier Joahim v Gradcu; na novo pozlatil l. 1860 altar v Vuzenici in l. 1865 na Planini.

Mallitsch Ferdinand,² akademičen slikar in posestnik v Willkommhofu pri sv. Marjeti ob Pesnici slikal l. 1860 podobo za cerkev sv. Marjete ob Pesnici. — Miskevič, slikar v Ljubljani; napravil po stari sliki (Plawez) l. 1853 za 200 gld. podobo sv. Cecilije za kapucinsko cerkev v Celju.

Neuhauser, Dr. Jele & Com. (Tiroler Glasmalerei und Mosaikanstalt) v Inomostu; izvršila l. 1887 tri okna — obiskovanje Marijino pri sv. Elizabeti, sv. Janez krstnik, obglavljenje sv. Janeza krstnika — za 4656 gld. 33 kr. v stolni in mestni cerkvi v Mariboru;³ l. 1893 okna v opatijski cerkvi v Celju, l. 1896 v mestno-župnijski cerkvi v Ormožu, v prostijski cerkvi na Ptuj in

¹ Josef Wastler, Steierm. Künstler-Lexikon. 1883, str. 21 in 22

² Hevesi, „Österr. Kunst im 19. Jahrhundert“. 1903, str. 198 do 200; Friedländer R. v. Malheim.

³ J. Wastler, op. cit. str. 24 in 153.

⁴ Idem, str. 31.

¹ J. Wastler, op. cit. str. 86 in 87.

² Idem, str. 95.

³ Dr. Josef Pajek, Der Dom von Marburg ein Bild der Glaubenstreue seiner Bewohner. Marburg, 1897, str. 30.

štiri okna v nadžupnijski cerkvi v Konjicah. — Neuböck Peter v Gradcu; izvršil l. 1890 kipe altarnega nastavka (delo Benedikta Mössmerja, umetnega mizarja v Gradcu) v stolni cerkvi v Mariboru; kip za cerkev sv. Jožefa pri Mariboru l. 1899; istega leta 4 kipe za presbiterij v cerkvi sv. Križa tik Slatine ter l. 1901 križ za cerkev sv. Križa pri Ljutomeru.

Oblak Ignacij* v Celju; izvršil l. 1865 za 935 gld. visok altarni nastavek za cerkev v Dobovi; l. 1870 altarje za cerkev sv. Roka ob Sotli; l. 1873 kip pri sv. Janezu pri Sevnici; altar na Brinjevi gori pri Zrečah; dva kipa za cerkev na Planini; kip pri sv. Vidu pri Grobelnem; l. 1889 kip sv. Jurija na Remšniku in istega leta altar pri sv. Jerneju v Radvanju. — Obletter Jožef pri sv. Urhu v Grödnju na Tirolskem; poslal l. 1906 kipe za cerkev Matere božje na Dobjem.

Pavlič A. v Bučah; izvršil altar pri sv. Križu (župnija Kapele pri Brežicah); kip za cerkev sv. Janeza krstnika na Cesti (župnija Rajhenburg); kipe za župnijsko cerkev v Kozjem in l. 1882 altar pri sv. Petru na Medvedovem selu. — Perko Leopod pri sv. Trojici v Slov. goricah; napravil l. 1885 kip za cerkev sv. Benedikta v Slov. gor.; l. 1888 kip za cerkev Matere božje v Negovi; l. 1888 altar za cerkev sv. Ožbalta ob Dravi; l. 1890 nekatere kipe za cerkev Marije Snežne na Velki; l. 1894 kip sv. Jerneja apost. v Rogateu za 200 K; l. 1897 kip za cerkev sv. Petra in Pavla v Tinjah; l. 1902 kip za cerkev sv. Bolfenka v Slov. gor. in razpelo za cerkev sv. Križa pri Brežicah za 150 K. — Plawez Matevž,* slikar; napravil l. 1613 podobo sv. Cecilije za kapucinsko cerkev v Celju; ta podoba je sedaj na podstrešju kapucinskega samostana. — Podoljak Andrej; napravil l. 1890 kip sv. Ane v Framu. — Poglajen Karol pri sv. Rupertu na Kranjskem; izdelal l. 1882 altar za cerkev sv. Martina pri Sevnici za 200 gld.; l. 1884 glavni altar za cerkev sv. Miklavža v Sevnici; l. 1886 glavni altar za cerkev sv. Benedikta pri Sevnici ter dva kipa za podružnico sv. Lenarta pri Brežicah. — Potočnik Franc, mizar pri sv. Trojici v Slov. goricah; napravil l. 1873 altar za župnijsko cerkev sv. Antona v Slov. goricah. — Požun pri sv. Trojici na Kranjskem; izdelal nastavek v Sevnški podružnici sv. Štefana.

Rangus Janez, kipar v Vojniku; napravil l. 1859 glavni altar v cerkvi sv. Ilja v Zrečah. — Rosenberger v Gorici; izdelal l. 1881 altar pri sv. Jožefu pri Celju. — Rosmann J., umetni mizar v Gradcu; izvršil l. 1899 nastavek (brez kipov) pri sv. Jožefu pri Mariboru.

Sartory;¹ izdelal l. 1774 altar sv. Lenarta pri

sv. Ilju pod Turjakom. — Schiffer Matija¹ v Gradcu; slikal fresko l. 1812 v nemški cerkvi v Celju za 600 gld. — Schmidt M. J.* (Kremser Schmidt); napravil sliko sv. Jerneja za mestno-župnijsko cerkev v Slov. Bistrici. — Schoy Janez² v Gradcu; izdelal l. 1788 kipe glavnega altarja v Rušah. — Schreiner Matija; izvršil kronanje Marijino pri sv. Juriju ob južni železnici. — Schwach³ v Gradcu; obnovil l. 1881 Schifferjevo fresko v nemški cerkvi v Celju. — Sirach Viljem v Gradcu; pobarval križ (Neuböckovo delo) pri sv. Križu pri Ljutomeru. — Skaza J. v Grödnju na Tirolskem; izvršil kip za podružnico sv. Pankracija v Remšniku. — Stadler Krescencia v Monakovem; napravila l. 1832 sliko za župnijsko cerkev v Kapeli pri Radencih. — Stuflesser Ferdinand* v Grödnju na Tirolskem; napravil l. 1886 altar za župnijsko cerkev v Zdolah; l. 1894 več kipov za nastavek v cerkvi sv. Magdalene v Mariboru; l. 1895 altar za cerkev sv. Križa v Poličanah; l. 1897 kip sv. Ane za podružnico sv. Ane v Pušcavi; potem kipe sv. treh Kraljev v Studenicah in kip sv. Ruperta na Vidmu. — Šubic Janez v Loki na Kranjskem; izvršil l. 1861 kip za podružnico sv. Tomaža v Šmarju; l. 1874 kipa sv. Petra in Pavla v cerkvi sv. Jurija ob južni železnici.

Trautner na Tirolskem; izdelal l. 1848 kip za cerkev sv. Florijana pod Bočem. — Tunner Jožef,⁴ ravnatelj akademije v Gradcu; slikal l. 1844 za 300 gld. glavno podobo za cerkev sv. Ilja pod Turjakom; l. 1845 za 500 gld. sliko sv. Trojice za podružnico istega imena na Frankolovem; l. 1857 sliko za podružnico sv. Štefana na Teharjih; l. 1859 altarno sliko za cerkev sv. Alojzija v Mariboru.

Vavher Ivan,* kipar-samouk pri sv. Mihaelu nad Mozirjem; izdelal l. 1838 tabernakelj za cerkev sv. Lovrenca v Lučah. — Vogl, kipar na Tirolskem; izvršil l. 1886 kipe za cerkev sv. Lovrenca na Vuhredu. — Vögerl Bernard v Gradcu; napravil l. 1788 altarni nastavek (brez kipov) za Ruše. — Vurnik Ivan; kipar v Radoljici na Kranjskem; izvršil l. 1899 kip za cerkev sv. Jožefa pri Mariboru; l. 1882 altarje z nastavki v Rosulah pri Ljubnem; l. 1885 v Nazaretu; l. 1906 v Ljubnem in l. 1907 pri sv. Juriju v Slov. goricah.

Wachtl Janez,⁵ slikar v Gradcu; slikal l. 1835 glavno podobo za podružnico sv. Maksimilijana v Celju, spodaj s Celjskim mestom, kakršno je bilo l. 1835; obnovil l. 1846 Weissenkircherjevo sliko v Cezanjevcih pri Lju-

¹ Idem, str. 145.

² Idem, str. 152—153.

³ Idem, str. 153—155.

⁴ Idem, str. 170—171.

⁵ Idem, str. 177—178.

¹ J. Wastler, op cit. str. 143.

omeru. — Weissenkircher A. H.,¹ slikar v Gradcu; naslikal l. 1682 podobo za cerkev sv. Roka in Boštjana v Cezanjevcih pri Ljutomeru. — Wergant; naslikal l. 1764 oljnato sliko Marijinega vnebovzetja za staro cerkev sv. Miklavža v Žaleu. — Wiwoda Janez v Gradcu; naslikal l. 1877 podobo sv. Duha za Bizeljsko podružnico istega imena. — Wonsiedler A. J.² v Gradcu; naslikal l. 1831 podobo sv. Trojice za Veliko Nedeljo; l. 1845 Marijino vnebovzetje za župnijsko cerkev na Dobrni; l. 1853 Marijino podobo za župnijsko cerkev Marije Snežnice na Velki. — Wolf Janez v Ljubljani; naslikal l. 1874 sliko sv. Jurija za župnijsko cerkev istega imena na južni železnici; l. 1878 za 300 gld. sliko sv. Antona za Bizeljsko podružnico sv. Antona.

Zoratti Angelo; obnovil l. 1870 kipe glavnega altarja pri sv. Andražu v Slov. goricah. — Zoratti Alojzij, pozlatar v Mariboru; prenovil altar pri sv. Emi; l. 1906 kipe v Šmarju in l. 1905 kipe pri sv. Štefanu pri Žusmu.

II. Kako se predstavljajo verske skrivnosti in svetniki? Tekom stoletij se je razvil v katoliški Cerkvi za vsako versko skrivnost in za vsakega svetnika gotov običaj, kako se stavi vernikom pred oči. Sv. Trojica n. pr. se slika od nove dobe sem po vsem katoliškem svetu enako: Bog Oče s svetovno kroglo in z žezlom, Bog Sin s križem odrešenja in Bog sveti Duh v podobi goloba; sv. apostol Peter ima že koncem prvega tisočletja ključ v rokah, njegov brat sv. Andrej pa križ iz poševno prekrizanih debel od XV. stoletja naprej. Vsak vernik spozna na takih podobah, katera skrivnost ali kateri svetnik se mu predstavlja. In majhne variante ne pridejo tukaj v poštev, n. pr. ima li sv. Miklavž jabolke v roki, ali pri tleh, ali pa mu jih angel drži. Najdejo se pa tudi predstave, ki stojijo izven okvirja dandanes navadnih. Take so ali starinske (n. pr. sv. Trojica v podobi treh možev), ali lokalne (n. pr. v Novištifti pri Gornjemgradu Marija sedeča pred zvezdo vsled lokalne legende), ali moderno-subjektivne (če bi kdo sv. Miklavžu dal zarisati mesto treh jabolk tri mošnjičke). O običajnih predstavah krščanske umetnosti govori posebna znanost, ikonografija.³ Tukaj podamo pregled skrivnosti in svetnikov glavnih altarjev, kakor se v cerkvah Lavantinske škofije navadno predstavljajo, brez ozirov na majhne variante in pristavimo zraven tudi manj navadne oblike, vkolikor so jih spoznali in zabeležili opisovalci.

¹ J. Wastler, op. cit. str. 179—182.

² Idem, str. 184—185.

³ Heinrich Detzel, Christliche Ikonographie. Ein Handbuch zum Verständnis der christlichen Kunst. I. Band mit XVI+583 Seiten und 220 Abbildungen. Freiburg im Breisgau, 1894. II. Band mit XVIII+713 Seiten und 318 Abbildungen. Ebendort, 1896.

Sv. Ahacij, mučenik: v vojaški obleki, s križem v eni in palmovo vejico v drugi roki; tudi z mečem in banderom v rokah in s krono na glavi. — Sv. Aleš, spoznavavec: pod stopnicami ležeč. — Sv. Alojzij, z lilijo in križem v rokah; tudi v jezuitski obleki s korokom, kako plava v oblakih, v desni z lilijo, spremljan od štirih angelov: angela vere s kelihom, angela modroslovja s knjigo in z zrealom, angela prirodoslovja s svetovno oblo ter cvetico in angela pravoslovja s tehtnico v roki. — Sv. Ambrož, škof in cerkveni učenik: s knjigo in škofovo palico. — Sv. Ana: v levi roki z detetom Jezusom, ob desnici pa stoji pri njej triletno dete Marija. — Kaže sedè Mariji odprto knjigo. — Marija kaže svoje dete materi. — Ana in Marija sedite; Marija podaja Jezusa svoji materi; poleg Ane je pogrtnjena miza in angel ponuja Jezusčku sadje. — Sv. Andrej, apostol: na križu viseč, spodaj evangelijska knjiga, od zgoraj se mu bliža rajski venec. — Tudi kako kleči ob križu. — Tudi naslonjen na križ iz poševno prekrizanih debel. — Sv. Anton Padovanski, spoznavavec: kot frančiškan, v desni z lilijo, v levi z odprto knjigo, na kateri sedi dete Jezus. — Sv. Anton, puščavnik: kot častitljiv starček v samotni dupljini v obleki puščavnika, s sklenjenimi rokami k molitvi, klečeč pred odprto knjigo na skali, izpod katere gleda svinja; zraven njega še palica z dvema zvončkoma. — Tudi kot puščavnik s pastirčkom, ki ga prosi zdravja za svoje živinče. — Tudi klečeč v molitev zamaknjen; pred njim knjiga, križ in mrtvaška glava, za njim drevo, za katerim se skriva hudi duh. — Sv. Apolonija, devica in mučenica: s kleščami v roki.

Sv. Barbara, devica in mučenica: sedi na prestolu, ima v rokah kelih s hostijo in meč; zraven stoji stolp. — Tudi s knjigo, kelihom in hostijo. — Sv. Benedikt, opat: v desnici z opatovsko palico. — Tudi oblečen v roket z rdečo stolo, v levi držeč knjigo, na kateri je strta kupica, iz katere teče vino s strupom; desnica pa blagoslavlja kupico. — Sv. Bernard, opat: s palico in knjigo. — Sv. Blaž, škof in mučenik: v škofovski opravi, s palico, knjigo in gorečo svečo. — Sv. Bolfenk, škof in spoznavavec: v škofovski obleki, v desni s palico, v levi z majhno cerkvico. — Tudi ob vznožju s sekiro, ki izpričuje, da si je z njo nadeljaval pot skozi temni gozd, ko je iskal novo stanovanje. — Sv. Bonaventura, cerkveni učenik: kot frančiškan s kardinalskim klobukom. — Sv. Boštjan, mučenik: obstreljen od dveh puščic v desni rami in levi nogi; pri nogah bogato okrašena častniška čelada in rdeč plašč. Med njim in sv. Rokom trupli dveh za kugo umrlih mož in klečeča še živa deklica v smrtnem strahu.

Sv. Caharija, oče sv. Janeza krstnika: s sklenjenimi rokami na prsih, pa tudi s kadilnico. — Sv.

Cecilija, devica-mučenica: s krono na glavi, z mečem in palmovo vejico v rokah, pri levi nogi z orgljami. — Sv. Ciril, škof in spoznavavec: kot škof, v desnici držeč s cirilico popisan zavitek.

Sv. Daniel prerok: v levnjaku, prerok Habakuk mu prinese jedila. — Tudi v levnjaku v sredi med levi z odprtimi žreli; skozi okno pride angel, pri levih pa je človek (prerok Habakuk). — Sv. David, kraljevi pesnik: s harfo v rokah. — Sv. Dominik, spoznavavec: v obleki dominikanskega reda, s križem in s knjigo z monštranco v rokah. — Sv. Donat, mučenik: v mašniškem ornatu kot patron in pomočnik zoper naravne sile v podnebjju; iz temnih nakopičenih oblakov švigajo strele na vse strani; nevarnost je velika; toda sv. Donat sliši obupajoče klice revnih zemljanov in priplava sem doli z nebes še v pravem času na pomoč. — Sv. Doro-teja, devica-mučenica: v roki s posodico s cveticami. — Sv. Družina: 12-letni Jezus, Marija in sv. Jožef. — Sv. Duh: kako pride nad Marijo in sv. apostole na binkoštno nedeljo.

Sv. Elizabeta, mati sv. Janeza krstnika: z razprostrtima rokama. — Tudi s knjigo ali z malim sv. Janezom na svoji strani. — Sv. Elizabeta, deželna grofica Turingijska: z rožami v krilu podaja beraču kruh. — Tudi moleča s sklenjenimi rokami. — Blažena Ema, vdova: izplačuje osebno delavcem plačo, ki zidajo samostan; vsak delavec vzame si sam svojo plačo, en delavec pa vzame več kakor mu gre. Nevoljni se ozrejo nanj drugi delavci. V tistem trenutku mu otpne roka. Na priprošnjo vzveličane Eme mu roka zopet ozdravi. — Sv. Erazem, škof in mučenik: v roki s škofovsko palico in z verigami.

Sv. Fabijan, papež in mučenik: v papeškem ornatu. — Sv. Felicijan, škof in mučenik: z mečem v levici in s palmovo vejico v desnici. — Sv. Ferdinand III., kralj: ogrnjen s kraljevskim plaščem. — Sv. Filip, apostol: s križem v desnici. — Tudi, kako se opira na lesen križ. — Tudi kako objema križ. — Sv. Florijan, mučenik: v opravi rimskega vojaka, s čelado na glavi; v desnici drži žehtar, z levico se pa naslanja na bandero. — Tudi s sklenjenimi rokami k molitvi, pod njim pa hiša v ognju. — Sv. Fortunat, diakon, mučenik: z mašno knjigo v obleki diakona. — Tudi v zvezi s sv. Mohorjem, škofom in mučenikom; Mati božja sedi ter kaže božje dete sv. Mohorju, poleg njega sv. Fortunat, kot diakon s knjigo v roki. — Sv. Frančišek Asiški, spoznavavec: v minoritskem habitu, v desnici križ, v levici pa zaprta knjiga. — Sv. Frančišek Ksaverij, spoznavavec: s križem in lilijo v roki. — Tudi kako krsti Indijanca. — Tudi kot mrlič v jezuitski obleki z rožnim

vencem ob pasu, v levi roki s knjigo, v desnici križ, poleg njega klobuk in popotna palica.

Sv. Gabriel, nadangel: z lilijo v roki. — Sv. Gervazij, škof in mučenik: v škofovski obleki. — Sv. Gregor Veliki, papež in cerkveni učenik: kot papež z golobčkom na desni rami.

Sv. Helena, cesarica: s krono na glavi in s križem v roki. — Sv. Henrik, cesar: s krono na glavi, v desnici s svetovno oblo, v levici pa z žezlom. — Sv. Hiacinta, devica: v dominikanski obleki, globoko sklonjena in v premišljevanje vtopljenja kleči pred velikim križem, na katerem visi umirajoči Vzveličar. — Sv. Hieronim, cerkveni učenik: kot kardinal, v levici s palico, v desnici s kamenom kot znamenjem mrtvičenja. — Tudi kot puščavnik, s križem in knjigo v roki. — Tudi z levom.

Sv. Ignacij Lojolanski, ustanovnik jezuitskega reda: v mašniški obleki, na prsih ime Jezusovo IHS; v levici s knjigo z geslom A. M. D. G., na desni strani nad glavo križ in Marija, oči njegove pa tja obrnjene. — Sv. Ilj, opat: kleči na obrasli pečini z žezlom v roki; izpod pečine gleda jagnje. — Tudi v opatovski obleki s košuto. — Tudi, kako kleči v votlini, gleda na ravno došlega kralja s spremstvom. — Sv. Izidor, kmet: s k molitvi povzdignjenimi rokami, v njih grablje brez držaja. — Tudi s palico v roki in s torbo čez ramo.

Sv. Jakob starejši, apostol: v romarski obleki, s plaščem in z romarsko palico. — Ob njegovi levi strani stoji angel na polumeseu in konjskem repu. — Kristus ga kliče v apostolsko službo. — Obglavljenje njegovo. — Sv. Jakob mlajši, apostol: se opira na debelo gorjačo, s katero so ga umorili. — Sv. Janez, apostol in evangelist: s kelihom v roki, iz katerega se vije kača. — Tudi z orlom. — Sv. Janez Kapistran, spoznavavec: v eni roki križarsko bandero, v drugi križ. — Sv. Janez od križa, karmelit: kot menih s križem v roki. — Sv. Janez krstnik: pri krstu Jezusovem. — Oznanjuje v puščavi prihod Jesusov, s knjigo z jagnetom in s palico v roki, na kateri je trak z besedami: Ecce Agnus Dei. — Njegovo obglavljenje, kleči z zvezanimi rokami, glava leži na kladi, poleg rabelj z mečem. — Sv. Janez Nepomuk: kot kanonik. — Tudi s peterimi zvezdami, v katerih se blestijo črke t. a. e. u. i. in s prstom na ustih. — Na pol ležeč, v navadni obleki, roki sklenjeni na prsih; nad njim plavajoče zvezdice in angelei v oblakih. — Sv. Janez in Pavel, mučenika: kot bojovita vojaka z mečem in strelo v roki. — Sv. Jedert, opatinja: v priprosti obleki zraven pogrnjene mize, na kateri leži krona, okoli njenih nog pa so poljske miši, ki glodajo žitno klasje. — Tudi s spletenimi vrvmi

v desnici za bičanje. — Sv. Jernej, apostol: v levi roki z zaprto knjigo, v desni z lavoriko. — Tudi v nebeški slavi kot starček s sklenjenimi rokami in z v nebo vprtimi očmi, od koder mu prinese angel lavorov venec in oljkino vejico. Zopet drugi angel drži v rokah evangelijsko knjigo; tretji pa drži v desni roki nož in in čez roko človeško kožo. — Tudi držeč v roki palmovo vejico in nož. — Drži tudi v desni roki svojo odrto kožo ali samo nož. — Sv. Joahim, oče Marije prečiste device: v desni roki s pletenico, v kateri so golobčki, v levi pa s palico. — Sv. Job: kako sedi na gnoju. — Sv. Jošt: kot opat, s srebrnim širokim škapulirjem, v desnici s škofovsko palico, v levici pa s srebrno ribo, pri nogah mu je knjiga z mitro. — Tudi samo s palico in ribo. — Sv. Jožef, ženin Marije prečiste device: kako se zaročuje z Marijo. — Tudi z lilijo in z Jezuškom v rokah. — Sv. Juda, apostol: s palico v desnici. — Pa tudi z gorjačo v roki. — Sv. Jurij, mučenik: na belem konjičku, pod kopiti zmaj, s katerim se vojskuje sv. Jurij na življenje in smrt. Ko mu je zadal s sulico občutno rano v žrelo in še zmaj zmeraj živi, mahne po njem s sabljo in zmaga je njegova. Nekoliko v strani kleči devica, ki se boji za krščanskega junaka. Predstavlja pa ona po pobožni legendi sv. katoliško Cerkev ali tudi cesarico Aleksandro, ženo cesarja Dioklecijana, ki je postala kristjanka ter umrla mučeniške smrti baje isti dan kakor sv. Jurij. — Tudi kako usmrti drakona; blizu njega angel z zastavo, pred njim deklica s krono na glavi; za njim hlapec, ki drži konja za brzde. — Tudi kot junak v vojaški opravi, stoječ na zmaju, z zastavo v desnici, v levici pa s plaščem. — Tudi v obleki rimskega vojščaka s čelado, s ščitom in sulico, s katero prebada žrelo zmaju, ki mu leži pod nogama. — Tudi v boju z zmajem in poleg njega devica, ki ima kelih in križ ter meče strele na porušene malike, ki ležijo na tleh (vera). Poleg te device pa ste še njeni sestre: ena drži v roki sidro (upanje), druga pa ponuja svojo srce Kristusu (ljubezen). Kristus sprejme dar ter jej poda zato po angelu svoj križ.

Sv. Kancij, Kancijan in Kancianila, mučeniki: z dvema angeloma, ki držita meč in vojvodsko krono. — Sv. Kancij tudi v talaru in v koroku s palmovo vejo v roki. — Sv. Karol Boromejski, škof: v škofovski obleki. — Sv. Katarina Aleksandrijska, devica-mučenica: s krono na glavi pred strtim kolesom, v levici ima meč, v desnici palmovo vejo, na prsih sladko Ime Jezusovo. — Tudi se naslanja na meč, pri nogah kolo, nabito z noži in žreblji. — Sv. Klara, devica: v samostanski obleki, s knjigo in monštranco. — Sv. Klemen, papež in mučenik: v papeški obleki, ob desni nogi s sidrom. — Sv. Kristina, devica-mučenica:

s krono na glavi, z oljkino vejico v desnici in z dvema puščicama v levici. — Sv. Krištof, mučenik: kako gre kot velikan čez reko, v desnici drži božje dete, z levico pa se opira na zeleno neotesano palico. — Sv. Križ: Razpelo s križanim Jezusom; Marija Magdalena ga kleče objema; ob desni žalostna Mati božja, ob levi sv. Janez evangelist. — Ob razpelo se vspenja močna vinska trta. — Sv. Kunigunda, cesarica-devica: s cesarsko krono na glavi. — Tudi kako koraka v dokaz svoje nedolžnosti v bogati cesaričini obleki bosa čez 15 žarečih lemežev; pred njo stoji rabelj s kleščami, s katerimi je lemeže ne tla položil.

Sv. Lambert, škof, mučenik: s knjigo in palico. — Sv. Lenart, opat: v meniški obleki s škofovsko palico v roki; ob strani angel z verigo v znamenje, da so se na njegovo priprošnje čudežno reševali jetniki. — Ima tudi volovsko glavo pri nogah. — Sv. Leopold, mejni grof Avstrijski: s cerkvico v levici. — Sv. Lovrenec, diakon in mučenik: v eni roki drži raženj, v drugi pa palmovo vejico. — Tudi brez ražnja, z dvema angeloma, katerih eden mu ponuja venec, drugi pa križ. — Tudi, kako se peče na ražnju. — Ali kako ga slačijo rabeljni za mučeniško smrt. — Tudi obkrožen od angelov, ki nosijo mučeniško orodje. — Sv. Lucija, devica-mučenica: z očesoma na krožniku. — Sv. Lukež, evangelist: s knjigo v desnici, na levi strani pa z volom.

Sv. Marija Magdalena, spokornica: kleči na pečini, s križem v desnici. — Tudi kleči pred altarčkom, na katerem stoji križ, pred njim pa mrtvaška glava in odprta knjiga. — Tudi kako poljublja roko Jezusu, katerega drži žalostna Mati božja. — Tudi, kako kleči pri Jezusovih nogah, med tem ko Jezus razprostira svoje roke nad njo. — Sv. Maksimilijan, škof, mučenik: nad oblaki v škofovskem ornatu, v levici drži palico, z desnico pa blagoslavlja Celjsko mesto. — Tudi kot škof s palico in palmovo vejico. — Sv. Marija, Mati božja: njeno kronanje v nebesih. — V desnici ima dete božje, v levici pa kraljevsko žezlo. Dete ima v levici zemeljsko jabolko, z desnico pa blagoslavlja. — Njeno vnebovzetje. — Kot kraljica nebeška z božjim detetom; nad njo sv. Trojica s krono za njo in okoli nje angeli. — Nad oblaki v polumescu, venčana, v desnici s kronanim Jezusom, v levici z žezlom. — Tudi po načinu čudodelne podobe v Marijinem Celju, kakor je popisan v knjigi „Privilegia“ kip Matere milosti v Marijanski baziliki v Mariboru: „Quoad sculpendi modum (imago) non est rotundo modo formata et undique ab omni parte elaborata, sed plana et paululum elevata, quod operis genus italice „rilievo“ sonat. Repraesentat Virginem super lunam positam, regia veste indutam divinamque Prolem sinistra (dextera) manu gestantem; sceptrum vero in dextera (sinistra)

eius regiam potestatem prodit. Virginis Infantisque capita coronis imperialibus cinguntur.¹ — Kot škapulirska Mati božja, ko ponuja škapulir redovniku-karmelitu in z Jezusom, ki podaja škapulir redovnici-karmelitinji. — Stojčca na zemeljski obli, okoli katere se ovija kača, ki drži v žrelu jabolko; v levici z žezlom in s krono dvanajstih zvezd na glavi. — Kot Marija Snežnica, držeča dete božje s knjigo v roki, pri nogah pa Rim z Eskvilinskim gričem. — Njeno oznanjenje. — Kot kraljica sv. rožnega venca, obkrožena s skrivnostni na tablicah. — Njena smrt z angelom pri postelji. — Njeno darovanje v tempelju: sv. Ana, sv. Joahim in veliki duhoven, ki sprejme v službo božjo pred njim klečečo devico. — Marija-zvezda. — Sv. Marjeta, devica, mučenica: z zmajem na verigi, z vencem na glavi, v desnici s križem in v levici s palmovo vejico in verigami. — Tudi kako povzdiguje z levico plameneče sree, poleg nje pa je angel, ki s sulico prebada žrelo zmaju. — Sv. Marjeta Kortonska: v redovniški obleki s škapulirjem in z mrtvaško glavo v roki. — Sv. Marko, evangelist: z levom. — Tudi v desnici s peresom in z odprto knjigo pred seboj. — Tudi z levom, peresom in s pergamentom z besedami; Vox clamantis in deserto. — Sv. Martin, škof: njegovo vnebovzetje. — Tudi v škofovski obleki s pastoralom, ki ima v zaokroženem zgornjem delu križ, pod tem pa je fanon. — Tudi v škofovskem ornatu s gosjo pri nogah, ki je izdala njegovo skrivališče, ko se je hotel odtegniti škofovski časti.² — Ima štolo in na njej podobo pelikana z dvema mladičema. — Kot vojak na konju ponuja beraču polovico svojega plašča. — Kot čudodelnik, ko izžene iz obsedenca hudobnega duha: pri njem žena z mrtvim otrokom, katerega sv. Martin k življenju obudi. — Sv. Matevž, apostol in evangelist: drži v desnici pero, v levici pa knjigo, pri njegovih nogah pa je angel s črnimilnikom. — Tudi kako piše knjigo, z angelom pri nogah. — Sv. Matija, apostol: v roki s knjigo in sekiro. — Sv. Metod, škof in spoznavavec: kot škof s palijem, z eno roko se naslanja na podobo, ki predstavlja dan poslednje sodbe. — Sv. Mihael, nadangel: s tehtnico v levici in z gorečim mečem v desnici. — Mesto tehtnice nosi tudi v levici ščit. — Tudi s tehtnico v roki in pod njegovimi nogami je peklenska pošast. — Tudi kot patron umirajočih: bolnik leži na smrtni postelji, duhovnik mu poda mrtvaško svečo; smrt v podobi človeškega okostja že sega po njem; okoli postelje plakajoči sorodniki; iz nižave se približuje hudi duh; nad bolnikom

pa sv. Mihael s tehtnico in z mečem. — Sv. Miklavž, škof in spoznavavec: s škofovsko palico in mašno knjigo s 3 jabolki. — Tudi drži v eni roki knjigo, z drugo pa blagoslavlja. — Pod seboj ima tudi 2 majhna otročiča, od katerih eden stoji v škafu, ker je sv. škof skrbel za otroke, da so bili krščeni in se krščansko izgojevali. — Tudi s tremi ženskami in z angelom, ki drži njim odločene darove. — Sv. Mohor, škof in mučenik; s škofovsko palico in mitro na glavi. — Tudi kleči ter gleda proti Kristusu. — Tudi v zvezi s sv. Fortunatom: Mati božja sedi na oblakih ter kaže božje dete škofu Mohorju; pri njem sv. Fortunat, diakon, s knjigo. — Sv. Monika, udova: s knjigo v roki.

Sv. Neža, devica, mučenica: s krono na glavi v desnici z jagnjetom, v levici pa s palmovo vejico. — Sv. Notburga, dekla: v desnici drži srp, z levico pa zagrinja v predpasniku raznovrstna jedila. — Tudi z beračem, kateremu deli miloščino.

Sv. Ožbalt, kralj in mučenik: pri mizi sedeč kot kralj s krono na glavi, pri njem sedi sv. škof Ajdan v škofovski obleki. — Tudi s krono na glavi, v desni roki drži kraljevsko žezlo, v levi pa knjigo, na kateri sedi črn krokar; pri njegovem maziljenju v kralja namreč ni bilo sv. olja, kar prileti krokar ter prinese v kljuno posodico s sv. oljem.

Sv. Pavel, apostol: s knjigo v desnici in z mečem v levici. — Sv. Pavel, puščavnik: s krokarjem pri nogah, ki mu prinaša kruh. — Sv. Pankracij, mučenik: z mečem v roki. — Tudi z mečem in palmovo vejico. — Sv. Peter, apostol: v desnici s knjigo, v levici pa s ključi. — Tudi v levici s knjigo in ključi, desnica pa je povzdignjena. — Kako prejme od Jezusa ključe nebeskega kraljevstva. — Tudi kako pridiguje, med tem ko angel drži pastirsko palico, drugi angeli pa papeške znake. — Tudi v popolnem papeškem ornatu. — Sv. Primož, mučenik: v eni roki ima palmovo vejico, v drugi pa palico s križem in z železnim česalom.

Sv. Radegunda, kraljica: s križem v roki, poleg nje krona in žezlo. — Tudi kot opatinja s palico in z zaprto knjigo, na kateri leži kraljevska krona. — Sv. Rok, spoznavavec: v roki s palico, s prstom kaže na ranjeno nogo; ob strani mu visi velika čutara. — Tudi s proti nebu obrnjenimi očmi in s sklenjenimi rokami, na nogi dve rani, na rami romarska školjka in širok krajni klobuk, za njim psiček s kruhom v gobčku. — Tudi, kako mu angel položi roko na ranjeno koleno. — Tudi kaže desno roko za miloščino, v levi pa drži pušico kot nabiralnik za darove. — Sv. Rozalija, devica: spi v votlini, pod glavo ima kamen, desnico pod glavo, levico s križem pa na prsih. — Tudi z vencem vrtnic na glav

¹ Privilegia, quibus gaudet suburbana parochialis Ecclesia beatae Virginis Mariae, matris misericordiae, Marburgi nuper aedificata et consecrata. Auctore Dr. Michaeli Napotnik, Episcopo Lavantino. Marburgi, 1907. Str. 8.

² Frommann, De ansere martiniano. (Korrespondenz des Priester-Gebetsvereines „Associatio Perseverantiae Sacerdotalis.“ Wien, 8. Nov. 1908, Nr. 9, XXIX. str. 153).

in s križem v roki. — Sv. Rupert, škof in spoznavavec: kot škof, z mitro in škofovsko palico. — V škofovski obleki, pri nogah škafec soli v znamenje, da je odprl ljudem poleg virov milosti tudi vir solnih zalog. Mesto škafca ima pri sebi tudi sod s soljo, kot zaščitnik solnograških solarjev.

Sv. Saloma, s svetim Janezom evangelistom; tudi s ciborijem v roki. — Sv. Silvester, papež: v papeškem ornatu. — Tudi z volovsko glavo poleg sebe; na skali pa visita križ in krona. — Sv. Stanislaj, škof in mučenik: z mečem v roki. — Sv. Šimon, apostol: z žago v roki. — Sv. Štefan, mučenik: kot levit, ima desno roko na prsih, v levi pa drži knjigo s tremi kameni. — Tudi v diakonski obleki zroč kakor zamaknjen v nebo poln zavesti zmage in srčnosti ter govoreč besede: „Glejte, vidim nebesa odprta in Sina človekovega na desnici božji.“ Nad njim plava sv. Duh, duh srčnosti in angeli mu hitijo naproti z vencem zmage v rokah.

Sv. Tekla, mučenica: z palmovo vejico v roki. — Sv. Terezija, devica: z desnico kaže proti nebesom, v levici pa drži križ in mrtvaško glavo. — Tudi s knjigo in bakljo. — Sv. Tomaž, apostol: v eni roki s sulico, v drugi pa s knjigo. — Tudi, kako kleči pred Kristusom svojim Gospodom ter se dotika njegove srčne rane. — Sv. Tomaž Akvinski, cerkveni učenik: v dominikanski obleki z zaprto knjigo in zeleno vejico v roki. — Tudi v dominikanski obleki s solncem ali z zvezdo na prsih in s perutnicami kot „Doctor angelicus“. — Sv. trije Kralji: z Marijo, Jožefom in z detetom Jezusom, kateremu darujejo. — Sv. Trojica: Bog oče – častiljivi starec; Bog sin – mlad in s križem v roki; med njima odprta knjiga s črkami A Ω; Sv. Duh pa v podobi belega goloba. — Bog oče tudi s svetovno oblo in z žezlom. — Kakor navadno; pod sv. Trojico pa še trije angeli: prvi kaže na ustvarjeni svet; drugi ima raztrgane verige in strte okove; tretji pa drži v roki obroček s 7 zvezdami, ki pomenijo darove sv. Duha ali sedem sv. zakramentov.

Sv. Urban, papež in mučenik: kleči s sklenjenimi rokami, na desnici angel s knjigo in palmovo vejico. — Tudi z mitro na glavi, v eni roki papeški križ, v drugi pa knjiga z grozdom. — Sv. Urh, škof: s knjigo, ribo in pastoralom v roki. — Tudi z dvema ribama v roki. — Sv. Uršula, devica, mučenica: s krono na glavi, v levi ima križ, v desni pa dve puščici.

Sv. Valentin, škof in mučenik: ima mitro na glavi, v roki pa meč. — Tudi z božjastnim človekom pri nogah, katerega ozdravi. — Sv. Venčesl, vojvoda, mučenik: kot vojvoda, s krono na glavi, z žezlom v desni in z zemeljsko oblo s križem v levi roki. — Sv. Ven-

delin, spoznavavec: v pastirski obleki. — Sv. Veronika: s potnim prtom, v katerega je vtisnjeno Jezusovo obličje. — Sv. Vid, mučenik: stoječ v vrelem kotlu brez obleke razen prtiča okoli ledja, roki ste sklenjeni, oči pa so obrnjene proti nebu. — Vsi Svetniki: zgoraj presveta Trojica in Marijino venčanje; pod njo skupina svetnikov stare in nove zaveze iz raznih stanov. — Vzveličar: bičan, privezan k stebru z verigami, ki so s sponami pritrjene za vrat, roke in noge.

III. Kaj zapovednje Cerkev o ohranitvi kipov in slik? Do najnovejših časov je bila navada, da so se od starih altarjev shranile le tiste podobe, ki so bile predmet posebnega češčenja ali pa iz dragocene snovi. Vse drugo pa se je sežgalo ali k večjemu spravilo na podstrešje. Brez vsake umetniške vrednosti, torej popolnoma ničvredne, slabe, trohnele in polomljene križe in podobe Svetnikov, ki se popraviti ali prenesti več ne morejo, sežgati, dovoljuje tudi naša škofjska sinoda: „Cruces ac Sanctorum imagines notabiliter laceratae aut statuae diffractae vel deformatae et numquam redintegrandae, quae in locis publicis ad religionis contemptum vergant, non tolerantur, sed amoveantur et comburantur cineresque in sacrarium proiciantur; quin et icones vel simulacra profana aut etiam sacra indecentiam tamen vel inhonestatem spirantia, non tantum ab atriis seu frontispiciis ecclesiarum, sed etiam a coemeteriis amoveantur et quae de novo erunt pingenda vel erigenda, potestati ecclesiasticae antea approbandae proponantur.“¹

Toda to ne bo lahko kazalo, ker si skoro ne moremo misliti, da bi bili v cerkvi predmeti brez vsake umetniške veljave. Ker so prej staro cerkveno opravo sežigali, zato n. pr. od arhitekture gotških altarnih nastavkov ni v naši škofiji nobenega sledu več, le nekateri kipi in slike so se še ohranili. V dobi 17. ali 18. stoletja niso cenili umetniške vrednosti cerkvene oprave, temuč so hoteli vse imeti „enotno“ v slogu svoje dobe. Tedaj je izginila iz naših cerkev srednjeveška dediščina. V drugi polovici 19. stoletja so pa nadomestili zapuščino protireformacijskega 17. in filozofskega 18. stoletja za polovico z novimi deli. In kakor pri nas, tako je bilo tudi podrugod. Kulturni nazori naših krajev niso nič drugega, kakor odsev intelektualnega gibanja naprednejših zapadnoevropskih narodov. Najprej so Francozi odstranili iz svojih mnogoštevilnih in čudovitih gotških katedralk vse, kar ni bilo gotsko; potem so sledili Nemci v državi, ki so ponekod celo stene ostrgali baročnih fresk do golega kamena, sedaj pa že desetletja žalujejo v svojih praznih cerkvah, ker modernogotski altarni nastavki, posebno v

¹ Eccl. Lav. Synodus dioec. anno 1903 coadunata. Marburgi, 1904. Pag. 572, num. 14.

prvih desetletjih novogotskega gibanja, niti od daleč ne dosegajo umetniške veljave preteklih dob. Zato pa je tudi za nas povsem potrebno in važno vprašanje, kako se naj ohranijo podobe na glavnih in drugih altarjih Lavantinskih cerkev, kako se naj čuva in umeva ta kulturna in verska dediščina preminulih rodov.¹

Dandanes si države lastijo „nadzorstvo nad spomeniki kot vladarsko pravico“, a papež Leon X. je pokazal že pred 400 leti, kako veliko kulturno zanimanje ima Cerkev na njih, ko je imenoval slavnega Raffaela za nadzornika vseh izkopin v Rimu in 10 milj na okoli, z določbo, da ne sme nobeden kamnosek brez njegovega dovoljenja obsekati katerikoli rimski kamen z napisom, sicer bo plačal globo v znesku od 100—300 zlatov. Svoje zanimanje za starine so kazali papeži 18. in 19. stoletja posebno z ustanovitvijo muzejev v Vatikanu. Benedikt XIV. je osnoval krščanski muzej posebno iz katakombskih predmetov; Klement XIV., Pij VI. in VII. so postavili najobširnejši svetovni muzej za paganske antike, Pij VII. in Gregor XVI. egipčanski muzej, Gregor XVI. obsežni etruščanski muzej, Pij IX. v Lateranu krščanski muzej z največjo zbirko krščanskih sarkofagov, Leon XIII. pa je otvoril dvorane papeža Aleksandra VI. Borja kot nekak kulturni muzej. Vrhutega je za Pija VII. kardinal Pacea izdal najostrejšo prepoved, da se ne sme nobena umetnina brez privoljenja državne oblasti izvažati izven papeževe države, postava, katero še rabi s pridom dandanes kraljevska laška vlada.

Med tem pa so se v vseh evropskih državah ustanovili pri naučnih ministrstvih posebni odseki za ohranjenje spomenikov — naša Avstrija ima od l. 1854 svojo c. kr. centralno komisijo za umetniške in zgodovinske spomenike — in videti je bilo, da bo postala ta kulturna naloga državni monopol, pri katerem Cerkev nima initiative, temuč samo pravico sodelovanja. A tu je posegel vmes, vsaj za Italijo, sedanji sv. oče

Pij X., ki je zaukazal 12. decembra 1907, da mora vsaka škofija osnovati svoj odbor [za umetniške in arhivalne spomenike, kateremu mora vsak župnik predložiti inventar takih predmetov. Iniciativa, ki je izšla od svetega očeta za Italijo, ne bo ostala brez uspeha v nekaterih drugih deželah, kjer je vladala v tem oziru še brezbriznost in pasivnost. O Avstriji in Nemčiji se to ne more reči. Tu je že precej umetniških inventarjev, dolga vrsta natančnih in primernih cerkvenih in državnih predpisov ter lepih škofijskih muzejev, ki so jih dalekovidni škofje še osnovali v času, ko so se starine še laglje dobivale, ko dandanes.

Za Lavantinsko škofijo je bil ustanovljen že na škofijski sinodi leta 1896 po posebni konstituciji (caput XXV. De Museo diocesano) škofijski muzej, ki je sedaj v pritličju bogoslovskega učilišča ter je poln dragocenih zgodovinskih spomenikov iz preteklih časov. Tudi imamo že od leta 1900 sem škofijsko komisijo za cerkveno umetnost, ki pazi, da se stare umetnine shranjujejo, nove pa pravilno izvršujejo.

Nadalje je kn. šk. Lavantinski ordinariat že l. 1897 izdal določbo, da se morajo vse cerkvene dragocenosti zabeležiti v cerkvenem inventarju v posebnem oddelku¹ in še le l. 1901 je zaukazalo c. kr. ministrstvo za bogočastje in uk političnim oblastim, da naj skrbijo za to, da se tudi take stvari, ki so manj vredne ko 200 K, zabeležijo v inventarjih.² Lavantinsko škofijstvo je tudi že l. 1893 zaukazalo, da se popišejo vsi altariji v cerkvah in da se predloži popis v dvojnem prepisu, od katerega se bo shranil eden v škofijskem, drugi pa v dekanijem arhivu in bo škofu ali pa dekanu pri vsakoletni vizitaciji na razpolago.³ Slednjič se je vsled iniciative sedanjega premilostljivega gospoda knezoškofa pričel sestavljati tiskani inventar s popisom cerkvenih stavb in predmetov pod naslovom *Cerkveni spomeniki Lavantske škofije*.⁴ To bo najobširnejši inventar Lavantinskih starin in umetnin ter ob enem kulturna slika Lavantinske škofije začetkom 20. stoletja.

Razni predpisi in navodila dajejo tudi nasvete, kako se naj ohranijo v dobrem stanu cerkveni umetniški predmeti. Njih najboljša gojiteljica je snaga. Cerkev zračiti, kipe in slike tu in tam obrisati in osnažiti, je najboljši pripomoček, da ne izgubijo svoje čedne

¹ Gojenje umetniških in zgodovinskih starin vseh dob in časov je pojav 19. stoletja. Srednji vek še ni bil na tako visoki kulturni stopnji, da bi se zavzel za starinske predmete edino zaradi njihove zgodovinske veljave. Humanizem je prvi čutil zgodovinski duh, ki veje v starih ostankih človeškega dela, a zavzemal se je le za antične predmete; še le romantiki 19. stoletja so se navdušili za gotski in romanski slog, potem je sledilo v sredini stoletja oboževanje renesance, slednjič je priznanje baročnega in rokokosloga končalo oživiljenje (repristinacijo) vseh preteklih slogov. Ko pa je bil krog zgodovinskih slogov prehojen, so krenili novejši umetniki nasproti novim, izvirnim, nezgodovinskim oblikam. Logična priprostost v oblikah in plemenita stilizacija je njih ideal, in pokazali so že, kako lepo se prilaga ta moderni slog za cerkve in altarje, za kelihe in monštrance, ako se delo izroči večjemu mojstru.

¹ Kirchl. Verordnungs-Blatt für die Lavanter Diözese, 1897, VII. odst. 2.

² Kirchl. Verordnungs-Blatt für die Lavanter Diözese, 1904, III. odst. 22.

³ XLV. Schlussprotokoll über die im Jahre 1893 in der Lav. Diözese abgehaltenen Pastoralkonferenzen vom 31. Dezember 1893.

⁴ *Cerkveni Spomeniki Lavantinske škofije*. I. Dekanija Gornjegrajska. Spisal Avgustin Stegenšek. V Mariboru, 1905.

zunanosti. To stran so konferentisti s hvalevrednim zanimanjem povdarjali in so zapisali marsikatero uporabne nasvete, bodisi iz lastne izkušnje ali pa iz knjig.¹ Dolžnost gg. dekanov naj bo, da se prepričajo pri vizitaciji, v kakšnem stanu so cerkveni predmeti.

Da bo duhovnik s cerkvenimi umetninami pametno gospodaril, je dobro, da se vsaj toliko zanima za zgodovino cerkvene umetnosti,² da spozna ali ima ta ali oni predmet kako umetniško ali zgodovinsko veljavo ali ne. Zato je tudi vpeljan pouk o zgodovini cerkvene umetnosti na bogoslovnih učiliščih, ki pa je še premalo obširen in ne razpolaga čez primerna nazorna sredstva in zato še ne dosega svojega namena, če si ne prizadevlje vsak posameznik pozneje v življenju se nadalje izobraziti iz knjig in, če gre na popotovanje, na tujih umetninah. Ker je to znanje še premalo razširjeno, se zgodi, da se včasih odstrani iz cerkve kip z umetniško veljavo in se nadomesti z manj vrednim novim. Zato je nasvetovati da si poišče v takih slučajih manj izveden duhovnik sveta pri kn. šk. komisiji za cerkveno umetnost ali pri bolj veččem sosedu in sobratu; seveda mora vselej svojo namero tudi javiti škofijstvu,³ da se stvar naznani pristojnemu c. kr. konservatorju. Ako se v takih slučajih priloži fotografija dotičnega predmeta, se zadeva pospeši, ker se prihrani pot.

Dostikrat bi bilo bolje, da se starinski predmet večje obnovi, kakor pa da se naroči kako delo srednje vrednosti.

Kaj pa z odpravljenimi umetninami? Jih sežigati kakor nekdanj, pač ne kaže, ker si, kakor že prej omenjeno, skoro ne moremo misliti, da bi bili v cerkvi predmeti brez vsake umetniške veljave. Vse pa, kar je bilo nekdanj izvršeno od mojsterskih rok, je dandanes tudi v denarju toliko vredno, kakor nekdanj in še več. Tudi

¹ Zračiti cerkev je dobro v toplih, solčnih dneh, ni pa primerno zračenje v spomladi, ko so cerkveni zidovi še mrzli, zunanji zrak pa topel, ker takrat se vsede mokrota na kipe in slike. Po meta se naj cerkev zmeraj s pomočjo mokre žagavine, da se ne vzdigne prah, ki pokvari kipe in slike, oljnate in na fresco. Leseni kipi se naj obrišejo včasih s finim suknom ali pa oprashi s šopkom mehkega perja; enkrat na leto se tudi lahko izmijejo z mehko gobo in čisto vodo, in sicer se sme zmociti in izmiti le kosček za kosčkom, ne pa ves kip na enkrat, ker bi sicer ostal predolgo vlažen. Oljnate slike se lahko izmijejo s čisto vodo v majhnih partijah, toda voda ne sme premočiti platna. Stare oljnate slike vse potemniijo, ker se firnež razkroji, barve pod firnežem pa ostanejo navadno čiste. Vešč restavrator in slikar zna take slike oživiti, firnež odstraniti, podobe izmiti, med tem ko nevešč slikar slike le še bolj pokvari.

² Gesta et statuta Syn. dioec. anno 1896 constitutae et celebratae. Marburgi, 1897. Cap. X.

³ Eccl. Lav. Syn. dioec. anno 1903 coadunata. Marburgi, 1904. Pag. 572, num. 14.

prodajati se ne smejo starine.¹ Kip ali slika ki sta bila odstranjena iz velikega altarja, je postaviti ali obesiti na steno, ali pa poslati v škofijski muzej, če tudi se zdijo brez umetniške vrednosti. „Antiquae ecclesiasticae res, ad usum ineptae non vendantur, sed expédiantur in Museum dioecesanum, quod Marburgi instituendum proposuimus.“² Iz predloženih referatov se vidi, da je ravno zastran starosti in vrednosti kipov in slik še malo razširjena prava sodba. V muzeju se spravljajo taki predmeti v posebno shrambo; ko pa je dovolj gradiva, potem se posebnosti razvrstijo po raznih tehnikah in dobah, šolah in umetnikih. Kak neznatn in navidezno popolnoma ničvreden predmet je včasih v takih zbirkah velike vrednosti, ker izpopolni zgodovinsko vrzel.

Pa ne samo kipi in slike spadajo v muzej, temuč tudi arhitektura altarjev in pridiznic. Stavbinski deli so mnogokrat več vredni ko kipi, na vsak način pa ima celotno delo čisto drugačno veljavo za muzej, kakor pa posamezen kos. Posebno škodljivo je, ako se oljnate slike pošiljajo zvite in brez okvirjev. Slika se pri zvižanju pokvari, deloma oblušči in ako se jo hoče v muzeju razstaviti, se mora naročiti nov okvir za drag denar, med tem ko se je odstranil stari, ki je imel zgodovinsko vrednost.

Ako se obnovijo stari kipi, bi se morali prav za prav popraviti le na poškodovanih mestih in sicer tako, da bi več opazovalec vsaj od blizu poznal, kje je staro in kje novo delo; zlasti je to nujno pri predmetih večje zgodovinske umetniške vrednosti. Kakor se starinska listina, pisana na pergament, ne sme izpolnjevati od moderne roke, da ne izgubi svoje zgodovinske dokazivne veljave, tako tudi ne starinski kip, ki je večje vrednosti. Pri takih bi naj ne bilo nobenega popravka z namenom, da se „olepšajo“, temuč edino, da se ohranijo. Ako se poučijo verniki, bodo tudi znali ceniti v hiši božji starinske neprebarvane in neprezlačene kipe. Ako pa to ne gre, se pa naj oddajo v muzej. Manj važni kipi, bodisi da niso tako stari ali ne tako odlično izvršeni, se pa smejo obnoviti t. j. prebarvati ali prezlatiti, pa edino tako, kakršne jih je napravil prvi mojster. Nahajajo se n. pr. barokni kipi, pri katerih obleka ne kaže niti ene ravne ploskve, temuč je vse v gubah in je že nalašč narejena tako, da se pozlati in zarad mnogih gub od vseh strani leskeče. V drugi polovici preteklega stoletja so dostikrat take kipe prebarvali in sicer ne v krepkih barvah, temuč v medlih. Pri restavriranju bi se morali taki kipi zopet pozlatiti in bi bili kaj lepi.

¹ Kirchl. Verordnungs-Blatt für die Lavanter Diözese, 1904, III. odst. 22; 1905, IV. odst. 30; 1907, III. odst. 2.

² Gesta et statuta Syn. dioec. anno 1896 constitutae et celebratae. Marburgi, 1897. Cap. XXV. Pag. 401, num. 2.

Zastran obnavljanja slik smo že zgoraj omenili, da se jih naj nikakor ne prepusti neveščim mojstrom. Iz predloženih referatov je pa razvidno, da se je v tem marsikodi grešilo. V neki cerkvi je bila n. pr. na stranskem altarju slika slavnega Tunnerja, ki se je 16 let mudil v Rimu in tam delal skupaj s preroditelji moderne krščanske umetnosti z Overbeckom, Veitom in Führichom, pozneje pa je postal ravnatelj deželne risarske akademije v Gradcu. Kakor se iz kazala umetnikov razvidi, imamo od njega več odličnih slik v škofiji. Zgoraj omenjeno sliko pa je popolnoma preslikal sodobni slikar tako, da ni ostala niti ena poteza Tunnerjevega čopiča. Staro delo je šlo, novo pa ni veliko vredno. Neki drugi sodobni slikar je sliko na glavnem altarju neke podružnice tako restavriral, da je tam, kjer se mu je zdelo preveč prazno, dodal nove osebe; in neko drugo starinsko podobo, katere ni nihče umel, pa je tako pokvaril, da sedaj niti večak ne more uganiti, kaj je predstavljala. Na ta način se pač slike ne obnavljajo, temuč le ugonablajo.

Iz opisov altarnih nastavkov v elaboratih je pa tudi razvidno, da so se izmed starejših ohranili pred vsem tisti, ki imajo umetniško vrednost n. pr. krasni altarji v Marijinih božjepotnih cerkvah v Petrovčah, na Polenškaku iz l. 1630, na Prihovi, v Puščavi in v Rušah, potem altarji pri sv. Trojici v Slov. gor., na Ptujski gori, v Celju iz l. 1743, na Oljski gori pri Polzeli in še po drugod.

Večina konferentistov je razmotrivala vprašanje, kako se naj oskrbijo bogočastni predmeti za cerkev. Ker je vsaka dobra stvar draga, zato je boljše počasi in več let denar nabirati, da se potem omisli kaj umetno-lepega. Kdor pa kaj malovrednega naroči, že lahko naprej preračuni, kedaj bo prišel čas, ko bodo postavili kaj boljšega na isto mesto. Tako pride slaba stvar razmeroma najdražja. Dela pa se naj naročujejo pri krščanskih umetnikih, ker ni v stanu delati za cerkev, kdor nima verskega čuta, in pred vsem pri domačinih, v kolikor je mogoče. To je potrebno že iz gospodarskega stališča, da se ne pošilja denar po nepotrebnem v tuje kraje, potem pa iz stališča domače kulture, da dobimo tudi svojo domačo cerkveno umetnost in da nismo navezani na druge.

Slednjič še bodi omenjeno, da so odloki, ki terjajo, da se mora za podobe, ki predstavljajo kaj izrednega, dobiti od škofa dovoljenje in da se morajo blagosloviti kipi in slike, preden ko se razstavijo za češčenje. „Nulla nova imago, picta vel sculpta in ecclesiis Nostrae dioecesis publice veneranda exponatur, nisi prius a Nobis approbata fuerit.“¹

Veliko skrbi ima torej duhovnik z altarji in drugo cerkveno opravo; pa kdor izvršuje vse to vestno, bo lahko molil z mirnim in veselim srcem vsako jutro pri daritvi sv. maše: „Domine, dilexi decorem domus tuae et locum habitationis gloriae tuae.“ (Ps. 25, 8).

II. Pastoralno vprašanje.

Kako naj ravna dušni pastir v izpovednici in zunaj nje s kristjanom, ki je od svete vere odpadel, potem pa se zopet vrnil v naročje sv. Cerkve? Kaj je storiti duhovniku, kadar je poklican k odpadniku na smrtni postelji?

Zlasti za današnji čas pomenljivo vprašanje je izdelalo 46 duhovnikov in sicer večidel s hvalevredno marljivostjo. Ima pa tri dele: 1. Kako naj ravna dušni pastir v izpovednici s kristjanom, ki je od svete vere odpadel, potem pa se zopet vrnil v naročje sv. Cerkve; 2. kako naj ravna s takim kristjanom zunaj izpovednice; 3. kaj ima storiti duhovnik, kadar je poklican k odpadniku na smrtni postelji.

ad 1. Konferentisti smatrajo po vsej pravici takega kristjana za nekakega dušnega rekonvalescenta, ki je še zelo slab ter zmeraj v nevarnosti, da zopet zbolí. Treba bo torej pred vsem odstraniti vzroke njegove prejšnje bolezni, njegovega odpada od svete vere. In kateri so ti-le? Nevednost in indiferentizem v verskih rečeh, nekrščansko življenje, lahkomiselnost in strankarska politična strast, zapeljevanje po brezverskih knjigah in časopisih, društvi in shodih, poroka z drugovercem, tu in tam tudi denar ali kak drugi časen dobiček. Izpovednik je in tudi mora biti učitelj, zdravnik in sodnik. Confessarius pie fideliterque fungatur triplici munere doctoris, iudicis, medici. Kot učitelj si naj prizadevlje spoznavati versko znanje svojih izpovedencev, da ga popravi in dovrši, če je nedostatno, da jim razkrije zmote ter jim prav svetuje, če so v dvomih. „Quatenus doctor est, debet instruere ignorantes, meliora edocere errantes, firmare infirmos, solvere dubia, dirimere quaestiones difficiles, dux esse animabus in via salutis.“¹ Če se je odpadnik, ki je izstopil vsled površnega verskega prepričanja ali vsled verskega indiferentizma, povrnil v naročje sv. katoliške Cerkve, bo toraj dolžnost izpovednikova, da ga primerno podučí v izpovednici.

Največkrat pa je vzrok odpada nekrščansko življenje. Zato naj izpolnjuje izpovednik tudi svojo dolžnost kot dušni zdravnik. Njegova skrb bo torej, da očiščuje dušo svojega izpovedenca nravnih madežev, da ga nav-

¹ Eccl. Lav. Syn. dioec. anno 1903 coadunata. Marburgi, 1904. Pag. 569, num. 2.

¹ Syn. dioec. Lav. anno 1906 concita et facta. Marburgi, 1907. Pag. 454.

dušuje za pobožno krščansko življenje, da mu priporočuje z vso vnemo marljivo poslušanje božje besede — *fides ex auditu* (Rom. 10, 17), branje dobrih knjig in spisov, pobožno molitev — *multum enim valet deprecatio iusti assidua* (Iac. 5, 16), posvečevanje nedelj in praznikov, zlasti še tudi pogosti in vselej vredni prejem zakramentov svete pokore in presvetega rešnjega Telesa — *qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo* (Ioan. 6, 57).

Izpovednik pa je, kakor že omenjeno, tudi sodnik izpovedencev. Kot tak pa bo moral biti pred vsem odpadniku naproti mil, kolikor mogoče prizanesljiv in dobrotljiv. „In arduo hoc ministerio exerendo pastores animarum recordentur verbi Domini: Non egent qui sani sunt, medico, sed qui male habent. (Luc. 5, 31). Quam ob rem ad se accedentes ea excipiant charitate, qua Pastor bonus perditam quaerebat ovem et peccatores sibi appropinquantes amplectebatur; et propriae memores fragilitatis eis, qui errant et labuntur, sciant condolere ex animo.“¹

ad 2. Konferentisti naglašajo tukaj škofijsko sinodo iz leta 1903 in sicer 63. poglavje „De apostasia ut vocatur a Roma“, misleč, da bodo dotična navodila, dasi le dana duhovnikom, da bi se zabranil odpad, vendar tudi veliko pripomogla, da se izpreobrnjeni odpadnik utrdi v dobrem in ostane stanovit. Tamkaj namreč najde primerno označenje odpadnikov v besedah: „Et quales sunt, qui matri Ecclesiae perfidiam pro filiali amore commutaverint? Homines sunt, qui iam dudum fidem catholicam amiserunt; homines sunt, qui ignorant, quando ultimo praedicationem audierint vel sacramentaliter confessi sint; homines sunt, quorum nihil refert, utrum eorum liberi catholice vel protestantice vel omnino non baptizentur.“²

Iz te karakteristike odpadnika duhovniku ne bo težko najti vodila, kako se mu je ravnati ž njim zunaj izpovednice.

Suaviter in modo, fortiter in re. Duhovnik naj izkazuje izpreobrnjenemu odpadniku izredno pozornost in ljubezen po besedah Jezusovih: Venit enim Filius hominis quaerere et salvum facere quod perierat (Luc. 19, 10), ker je postavljen za vse ljudi in je oče vseh: „Sacerdos pro omnibus constitutus est, omnium est pater, quin etiam imprimis illius, qui abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum stetit, et in cathedra pestilentiae sedit. (Ps. 1, 1).“³ Kaj pa je storil sv. apostol Pavel? „Factus sum“, piše v svojem prvem listu do Korinčanov, „infirmis, infirmus, ut infirmos lucrificarem. Omnibus omnia factus

sum, ut omnes facerem salvos.“ (I. Cor. 9, 22). Če je torej odpadel kristjan iz nevednosti ali iz verskega indiferentizma in se je zopet izpreobrnil, naj ga duhovnik, če se ž njim snide in nanese govor na to, v vsej ljubezni in ne vsiljivo poduči v verskih resnicah in sicer zlasti v tistih, katere je poprej zanikoval. „Exponatur (ei) evidenti claritate pulchritudo et veritas religionis christianae; demonstretur, Christum Dominum unicum fidem catholicam docuisse, et nullam aliam; unicum Ecclesiam catholicam ipsum instituisse et praeter illam nullam aliam; huic soli competere quatuor notas essentielles verae Ecclesiae Christi; hanc solam Redemptorem condidisse praeclaris illis verbis: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. (Matth. 16, 18).“¹ Če pa je izprobrnjeni vernik odpadel poprej vsled hujskajočih spisov in knjig, bo ga duhovnik prijazno opozoril na dolžnost, da odpravi iz svojega obližja slabo in pogubljivo berivo ter ga nado-mesti z dobrim in katoliškim. In če je bil vzrok odpada nekrščansko ali celò nenravno življenje, naj pa ga duhovnik ljubeznivo posvari ter mu pokaže lepoto in vzveličavno korist krepstnega krščanskega življenja, to pa z besedo, še bolj pa s svojim lastnim zgledom. „Ruina sacerdotis est damnum Ecclesiae fideique catholicae. Crimen eius et offensio conscientiae fidelium et scandalum, quod iustos bonosque labefactando percutit et vacillando, peccatores vero tranquillitate adficiendo peiores constituit, apostatis et inferno nova arma adversus fidem catholicam praebet. Semper igitur prae oculis habete charissimi, verba doctoris gentium: De caeteris, fratres, confortamini in Domino et in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli, quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in coelestibus; propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo et in omnibus perfecti stare! (Ephes. 6, 10—13). In omnibus teipsum praebe exemplum bonorum operum: in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. (Tit. 2, 7. 8). Vita clericorum est evangelium laicorum.“²

ad 3. Pri tej točki se je uporabil večidel „Voditelj v bogoslovnih vedah“, leto III., zvezek 2., kjer se nahaja na str. 165—168 odgovor na vprašanje: „Kako je ravnati z apostati na smrtni postelji?“ Razločujemo odpadnike dvojne vrste; take, ki so odpadli od krščanstva sploh; tem enaki so, ki so naznanili svoj izstop iz katoliške Cerkve, pa niso pristopili k drugemu krščanskemu veroizpovedanju; in take, ki so zapustili sv. katoliško

¹ Syn. dioec. Lav. anno 1906 concita et facta. Pag. 463.

² Eccl. Lav. Syn. dioec. anno 1903 coadunata. Marburgi, 1904. Pag. 223.

³ Ibidem, pag. 226.

¹ Ibidem, pag. 228.

² Ibidem, pagg. 232 et 233.

Cerkev ter se pridružili h kateremu drugemu krščanskemu veroizpovedanju n. pr. k protestantizmu ali staroverstvu. Po izpričevanju sv. Tomaža Akvinca je odpad od sv. katoliške vere večji greh kakor nevera, ker piše: „Apostasia non importat determinatam speciem infidelitatis, sed quandam circumstatiam aggravantem.“¹ Ni čuda torej, če zadene odpadnika tudi strašna cerkvena kazen in sicer po konstituciji papeža Pija IX. „Apostolicae sedis“ iz leta 1869, art. I., „excommunicatio latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservata.“ Ta prva točka izključenja obsega namreč „omnes a Christiana fide apostatas, et omnes ac singulos haereticos, quocunque nomine censeantur, et cuiuscunque sectae existant, eisque credentes eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet illorum defensores.“

V dobi sv. cerkvenih očetov je bilo mnogih mnenje, da se odpadniki sploh ne sprejmejo več v sv. katoliško Cerkev. Toda sedaj se jim ni treba bati preostre sodbe, ako le imajo voljo in dober namen, se zopet povrniti v naročje sv. katoliške Cerkve. To se mora tem bolj poudarjati, čimbolj skušnja uči, da se marsikateri ne upa vrniti, ker se boji prevelike ostrosti od strani duhovnika. Odpadnik je še prav za prav zmeraj katoličan ter podvržen postavam katoliške Cerkve, zato pa bodimo usmiljeni ž njim. Tem večjega usmiljenja pa je vreden odpadnik še dandanes, pri gonji „Proč od Rima“, ko odpade katoličan od sv. vere navadno iz ničevih povodov, bolj iz pomilovanja vredne lahkomiselnosti, nevednosti in političnih vzrokov kakor pa iz prepričanja in hudobije. In število takih ni majhno, ki se kmalu zopet spomnijo svoje dobre matere sv. katoliške Cerkve ter iskreno želijo se spet povrniti v njeno varno naročje. Drugi zopet pridejo do pravega spoznanja po hudi boleznii zlasti pa v smrtni nevarnosti. Kajti v očigled smrti in večnosti čutijo, da ni šala niti življenje, še manj pa vera. Za duhovnika je torej važno pa zelo težavno vprašanje, kako se mu je treba ravnati, kadar je poklican k odpadniku na smrtni postelji, da ima na eni strani bolnik tolažljivo zagotovilo, da bo umrl spravljen z Bogom in kot pravi otrok sv. katoliške Cerkve in da se izogne na drugi strani težavam, katere mu morejo povzročiti drugoverski pastori ali tudi politične oblasti.

Dušni pastir naj opravi, ako čas še dopušča, pri smrtnobolnem odpadniku vse, kar bi moral pri zdravem storiti. Ko ga je vprašal po nagibih, ki so ga pripravili k vzveličavnemu sklepu in se je prepričal, da ima najboljše namene, naj pokliče vsaj dve priči, ki pa niste v sorodu z odpadnikom (pri otroku do sedmega leta zadostuje izjava očetova in njegovo privoljenje, da hoče otrok prestopiti zopet v katoliško Cerkev). Pred pričami

naj se spiše odpadnikova izjava njegovega izstopa iz protestantskega ali staroverskega veroizpovedanja in pošlje politični oblasti — okrajnemu glavarstvu, v avtonomnih mestih pa županstvu — n. pr. z besedami: „Podpisani (stan, kraj stanovanja, če mogoče tudi kraj rojstva) javim v smislu postave z dne 25. maja 1868 svoj izstop iz protestantske verske družbe (ali starokatoliške). I. I. l. r.“ Če bi pa odpadnik ne znal sam pisati ali nebi imel več moči, da bi pisal, naj pa izjavo kdo drugi napiše in izstopnik naj se podkriža in naj se zraven še podpišete dve priči. Če bi se pa odpadnik niti podkrižati ne mogel, bo pa zadostovalo, da njegovo izjavo kdo drugi napiše v svojem imenu n. pr. tako-le: „I. I. javi v navzočnosti podpisanih prič po meni, da izstopi iz... verske družbe“ (sledijo podpisi onega, ki je izjavo pisal in dveh navzočih prič). Izjava, ki mora na vsak način spričati jasno in nedvomno osebo, ki javi svoj izstop iz drugega veroizpovedanja, se nemudoma pošlje politični oblasti. Člen VI. postave z dne 25. maja 1868, šte. 49 drž. zak., namreč pravi: „Damit jedoch der Austritt aus einer Kirche oder Religionsgenossenschaft seine gesetzliche Wirkung habe, muß der Austretende denselben der politischen Behörde melden, welche dem Vorsteher oder Seelsorger der verlassenen Kirche oder Religionsgenossenschaft die Anzeige übermittelt. Den Eintritt in die neugewählte Kirche oder Religionsgenossenschaft muß der Eintretende dem betreffenden Vorsteher oder Seelsorger persönlich erklären.“ Semkaj spada odlok c. kr. ministrstva za bogočastje in uk in znotranje zadeve z dne 18. januarja 1869, ki se glasi: „§ 1. Die zur Entgegennahme der Erklärung des Austrittes aus einer Kirche oder Religionsgenossenschaft berufene politische Behörde ist die k. k. politische Bezirksbehörde (Bezirkshauptmannschaft) des Wohn- oder Aufenthaltsortes des Meldenden und in jenen Städten, die eigene Gemeindestatuten haben, die mit der politischen Amtsführung betraute Gemeindebehörde. — § 3. Die Meldung muss bei der Behörde mündlich zu Protokoll gegeben oder in einem an diese gerichteten, mit der Unterschrift des Austretenden versehenen Schriftstücke niedergelegt sein und jene Angaben enthalten, die nötig sind, um zu beurteilen, wem sie zu übermitteln sind. Ist diesen Erfordernissen nicht entsprochen, so muß der Austretende zur Ergänzung des Fehlenden vorgeladen werden. — § 5. Die Austretenden sind von der über ihre Anmeldung getroffene Verfügung schriftlich zu verständigen. Diese schriftliche Verständigung kann unterbleiben, wenn die Partei, deren Identität nachgewiesen ist, hierauf verzichtet, oder wenn die mündliche Verständigung ausreicht.“

Tukaj bodi omenjeno, da odpadniku od sv. katoliške vere, ki ni pristopil drugemu veroizpovedanju, ni treba poslati politični oblasti takšnega naznanila.

¹ 2. 2. q. 12. a. 1. ad 3. (Ern. Müller, Theol. mor. edit. oct. lib. II. pag. 38).

Prezreti se pa tudi tukaj ne sme drugi del zgoraj navedenega VI. člana postave z dne 25. maja 1868: „Den Eintritt in die neugewählte Kirche oder Religionsgenossenschaft muss der Eintretende dem betreffenden Vorsteher oder Seelsorger persönlich erklären.“

Kakor že omenjeno, naj vpraša dušni pastir smrtnobolnega odpadnika po nagibih, ki so ga pripravili k izpreobrnjenju. In če se je prepričal, da so nameni čisti, naj se izgotovi pred dvema pričama izjava z besedami: „Javim s tem, da prostovoljno, neprisiljeno in iz čistega namena želim vstopiti v katoliško Cerkev.“ Dan ... leto ... Zastran podpisov pa velja, kar je bilo že zgoraj povedano. Izjavo podpiše tudi dotični duhovnik ter jo vzame s seboj, da jo shrani z drugimi, tega se tičočimi pismi v župnijskem arhivu. Nikakor pa ni dovoljeno, odpadnika siliti k izstopu. Člen VIII. postave od 25. maja 1868 se glasi: „Es ist jeder Religionspartei untersagt, die Genossen einer andern durch Zwang oder List zum Übergang zu bestimmen.“ To odobrava tudi Cerkev sama. Papež Inocencij XI. je naznanil Ludoviku XIV. po zloglasnih dragonadah: „Takega načina (sile) pri izpreobračanju se Kristus ni posluževal, ljudi moramo v Cerkev vabiti, ne pa vleči.“ Ako bi se torej zgodilo, da je duhovnik poklican k odpadniku na smrtni postelji brez njegovega vedenja, naj se mu bliža mirno, in ga prijazno pozdravi ter se začne ž njim pogovarjati o njegovem stanju. Potem ga ljubeznivo vpraša, kako mu je pri sreči in če se čuti srečnega in mirnega v svoji novi veri; najde li v njej svoj dušni mir in je li prepričan, da je njegova nova vera prava, edino vzveličavna vera; ga li ne vznemirja morebiti misel, da se nahaja v verski zmoti, ko je vendar jasno, da more le ena vera biti prava in sicer tista, katero je učil Sin božji Jezus Kristus ter jo izročil sv. katoliški Cerkvi. Če pride bolnik-odpadnik k spoznanju in izrazi željo, da se hoče izpreobrniti, potem bo duhovnik ravnal ž njim kakor z odpadnikom na smrtni postelji, ki je svojevoljno in iz lastnega nagiba poklical duhovnika. Če pa ostane odpadnik trdovraten, mu obljubi duhovnik, da je pripravljen vsak čas ga zopet obiskati; domače ljudi in prijatelje bolnikove pa bo naprosil, da ga skušajo geniti in da goreče molijo ž njim za njegovo izpreobrnjenje.

Potem sledijo verski obredi, oziroma podelitev sv. zakramentov za umirajoče: 1. professio fidei pred duhovnikom in dvema pričama. „Infirmi vero, vel qui ob aliquam causam ad Ecclesiam venire nequeunt, abiurant in domo sua coram sacerdote et duobus saltem testibus“;¹ 2. absolutio ab excommunicatione pro foro externo, za katero si mora duhovnik izprositi poblastila od višje cerkvene oblasti; ako pa bi ne bilo več časa za to, sme ga duhovnik tudi brez takega pooblastila censure izob-

čenja odvezati; in ako bi ne imel pri roki dotične formule, velja navadna izpovedna odveza pro utroque foro; 3. confessio sacramentalis et 4. perceptio ss. Eucharistiae. „Absolvuntur ab excommunicatione et percipiunt ss. Eucharistiam.“¹ V skrajni nevarnosti bližajoče se smrti pa zadostuje, če odpadnik moli apostolsko vero, ali jo za duhovnikom ponavlja; celò sama njegova izjava: „Verujem vse, kar sv. katoliška Cerkev verovati zapoveduje“, bi zadostovala. „Si vero periculum sit in mora, tunc formula professionis et alia non stricte necessaria abbrevientur iuxta prudence sacerdotis arbitrium.“² Če je mogoče, naj se podeli izpreobrnjencu še tudi sv. poslednje olje in apostolski blagoslov.

Sprejem v katoliško Cerkev se mora zapisati v seznamek izpreobrnjencev (Konvertiten-Matrik) z vsemi potrebnimi podatki, ki so:

1. ime duhovnika, pred katerim je izpreobrnjenec molil katoliško veroizpovedanje;
2. leto, mesec in dan veroizpovedanja;
3. ime kraja in cerkve, v kateri se je izvršilo veroizpovedanje;
4. ime, stan, starost, kraj rojstva in stanovanja in prejšnje veroizpovedanje izpreobrnjenčeve;
5. ime, stan in stanovališče staršev izpreobrnjenčevih;
6. ime in stan oseb, katere so bile priče veroizpovedanju;
7. opombe.

Ako umrje izpreobrnjenec, naj se po katoliških obredih v večjo izpodbudo vernega ljudstva slovesno pokoplje; pogreb pa se naj zapiše v katoliški mrtvaški knjigi s pripombo, da je dotičnik zopet prestopil v katoliško Cerkev.

Kako pa naj ravna duhovnik, če je odpadnik že brez zavesti? Če je ob svoji zavednosti še dajal znamenja kesanja ter izrazil željo, da bi se rad spravil z Bogom in umrl v sv. katoliški Cerkvi, potem mu naj da duhovnik pogojno odvezo po nauku sv. Alfonza Liguorja: „Absolutio conditionata tutior videtur, praecipue, ubi prudenter de signis datis dubitatur.“ Pa tudi v nasprotnem slučaju se mu da pogojna odveza, ker je vendar mogoče, da je v trenutku pred nezvestnostjo ali tudi pozneje v kakem svetlem trenutku dal znamenje kesanja. Morebiti se vendar še reši duša njegova, dasi se truplo njegovo pokoplje po krivoverskem obredu. Izvzeti bi bili le tisti odpadniki brez zavesti, de quorum indispositione certe constat.

¹ Collectio rituum dioecesis. Lavant. Pag. 61, num. 20.

¹ Ibidem.

² Ibidem.

B.

Vprašanja in predlogi stavljeni, na pastoralnih konferencah.

1. Konferentisti prosijo, da bi prečastiti kn. šk. ordinariat blagovolil pri c. kr. namestništvu v Gradcu izposlovati izpremembo odloka z dne 5. sept. 1903, števil. 40.029 v tem smislu, da se sme na utemeljeno prošnjo izročiti stranki krstni list izmed poročnih dokumentov brez posebnega dovoljenja c. kr. namestništva.

Se ne bo lahko doseglo. Naredba bi se morala izpremeniti za vso Avstrijo.

2. Konferentisti prosijo, da prečastiti kn. šk. ordinariat blagovoli izposlovati milost, da bi se gledé na priljubljeno pobožnost „Večna molitev“ smelo pri javni službi božji moliti litanije presv. Rešnjega Telesa.

Se bo prosilo v Rimu.

3. Konferentisti prosijo, da prečastiti in premilostljivi Ordinarij podeli izpovednikom, ki o priliki „Večne molitve“ izpovedujejo, pravico odvezovati od škofu pridržanih grehov in sicer brez posebne prošnje.

Vsa inštitucija zgubi svojo veljavo; sicer pa glej „Cerkv. zaukaznik za Lav. škofijo“, 1906, XIII., str. 145, števil. 6.

4. Konferentisti prosijo, naj prečastiti kn. šk. konsistorij blagovoli oskrbeti novo izdajo sv. Pisma (vsaj novega zakona), evangeljskih perikop in sv. Opravila.

Težavnega dela polovica je že dovršena.

5. Konferentisti prosijo, naj prečastiti kn. šk. ordinariat blagovoli ukreniti, da se najboljše rešitve vprašanj, ki se dajejo za jurisdikcijo ali za dekanijske konference in ki segajo v delokrog praktičnega pastirstva, obelodanijo morebiti v „Voditelju.“

Kn. šk. ordinariat bo veselilo, če se zgodi.

6. Konferentisti prosijo, da bi se izdal obred sv. krsta v posebni knjižici, kakor n. pr. obred za pogrebe; bila bi priročna, ker se velikokrat rabi; sedaj se pa celi ritual trga in težko v rokah drži.

Ne kaže; slovesneje je imeti večjo knjigo v roki, kakor pa majhno.

7. Ker imajo duhovniki zlasti katehetje v letu, ko se deli sv. birma, veliko dela s pripravami, in ker se svečanost praznuje marsikje precej pozno, zato prosijo konferentisti enoglasno, da prečastiti kn. šk. ordinariat blagovoli gospode oprostiti isto leto izdelovanja teologičnih vprašanj.

Kdor prosi za oprostitev, jo tudi dobi.

8. Prosi se, da bi se „Officium Translationis almae Domus B. M. V.“ dovolil za našo škofijo.

Sedaj ne kaže.

9. „Voditelj“, števil. 2 ex 1907 piše med ostalim o zvonjenju ob 7. uri zjutraj in priporoča, naj bi se zvonjenju dal značaj, primeren današnjim razmeram. Ljudem je najbolj znan spomin na kristjansko-turške vojske, pri katerih je pripomagal Marija. In vsled tega so verniki navajeni moliti „Angelovo češčenje.“ Ako bi se zastran molitve ob sedmih uradno kaj ukrenilo, oziroma določilo, v tem oziru bi konferentisti sodili, da bi zvonjenju ob 7. uri zjutraj naprimernejša bila molitev „Angelus Domini.“ To bi bilo a) zoper moderne „Turke“ in b) ako kdo ni molil te molitve ob jutrnici na vse zgodaj, pa bi zdaj ob sedmih prišla prav; tudi c) ako bi se določila kakršna koli druga molitev, bi se ljudje spotikali.

V tej reči se ne misli uradno ničesar ukreniti.

10. Udeležniki pri sinodi l. 1906 so začeli prispevati k tiskovnemu skladu. Precej veliko število duhovnikov še pa ni dobilo priložnosti za prispevanje podpore. Vsled tega nekateri želijo, če bi se dotičniki povabili k prispevanju potom okrožnice po župnijah razposlane.

Z veseljem se sprejme to na znanje in predstojništvo Viktorinove družbe je naročilo, da se bo potrebno zgodilo.

11. Konferentisti prosijo, da se molitveni red pri „Večni molitvi“ predrugači in sicer z ozirom na to, da pride v ljutomerski dekaniji „Večna molitev“ na vrsto ob dnevih, o katerih je največ dela s senjsko košnjo.

Z ozirom na že dobro utrjen red se želji ne more ustreči, sicer pa še do sedaj ni nihče prosil za izpremembo.

12. Prosi se, da bi prečastiti kn. šk. konsistorij preskrbel za ženitovanjsko izpraševanje take tiskovine, kakršne so na Koroškem.

Prošnja se bo pretresovala.

13. Z ozirom na slabe gmotne razmere prosijo župniki Marenberškega dekanata, da smejo štipendije ob odpravljenih sopraznikih za se obdržati.

Prošnji se ne more ugoditi, ker škofijska oblast ne more izpremeniti namena, za katerega se morajo uporabiti intencije.

14. Prosi se za svet v zadevi Marijinih kongregacij, ali se naj ravna župnik po pravilih za Kranjsko ali pa bo prečastiti kn. šk. ordinariat izdal posebna pravila.

Dotičniki se naj ravna po sinodi l. 1906 (pogl. 135) in tiskana pravila se dobivajo v tiskarni sv. Cirila v Mariboru.

15. Zastran sodnijskih golice, ki se nam le v nemščini vsiljujejo, poznamo željo prečastitega kn. šk. ordinariata in se bomo po njej ravnali, pa kot Slovenci zahtevamo vsaj dvojezične golice.

Reč spada v področje posvetne oblasti.

16. Prečastiti kn. šk. ordinariat se prosi, da se vpeljejo nekateri novi prazniki n. pr. sv. Stanislaja Kostke, sv. Lenarta a Portu Mauritio, blažene Marjete Marije Alakok, sv. Janeza Berhmans, ker jih ljudstvo posebno časti in je med letom mnogo ferij, kadar je največ dela.

Dnevi, ob katerih se obhajajo dotični prazniki, po našem direktoriju niso prosti, in vsled tega bi se morali drugi godovi predstavljati, kar pa je neprijetno.

17. Vpraša se, kaj naj stori župnijski urad, ker politična oblast ne naznanja več odpadnikov župnijskemu uradu rojstnega kraja.

Škoda, da se vsled c. kr. ministrskega odloka ne more terjati zaželenih napovedkov.

18. Konferentisti prosijo, prečastiti kn. šk. ordinariat naj z ozirom na prvo vprašanje v ukazniku priporoči slikarje in kiparje, katerim se sme zanesljivo izročiti novo delo ali popravilo.

V eni prihodnjih številck Cerkv. zaukaznika se bo tak imenik priobčil.

19. Nekateri gospodje predlagajo, naj prečastiti kn. šk. ordinariat ukrene, da se orglarska šola prestavi v Maribor in da se na tisti ne bodo le izvežbali organisti. temuč tudi dobri cerkveniki.

Že lanjsko leto se je pretresevalo vprašanje, toda do sedaj še brez uspeha.

20. Es wird gebeten, daß die Beantwortung der bei der letzten Pastorkonferenz gestellten Anträge wenigstens binnen Jahresfrist erledigt werde.

Nach Möglichkeit wird es geschehen.

21. Prosi se, da bi se v kn. šk. dijaško semenišče sprejemali že učenci za prvi gimnazijski razred, če so očitno nadarjeni in so vsprejemni izpit dobro dostali. Vzrok prošnje je, da mnogi starši svojega sina niti eno leto ne

morejo v šolah vzdrževati, mnogi dijaki se pa že prvo leto med drugimi pokvarijo.

Se ne da izvršiti.

22. Umestno bi bilo, da bi se izdal v slovenskem prevodu odlok zastran cerkvenih sedežev, objavljen v knjigi Actiones et constitutiones Syn. dioec. anno 1900 institutae et peractae. Marburgi, 1901. cap. LVIII. „De sedibus ecclesiasticis“, §§ 1—12.

Prošnja se je izročila kn. šk. sinodalni komisiji.

23. Pričujoči katehetje protestirajo zoper redukcijo katehetičnih remuneracij ter prosijo intervencije prečastitega kn. šk. ordinariata.

Dotični poizkusi so bili brezuspešni.

24. Da se morejo udeležiti tudi katehetje okrajnih učiteljskih konferenc, naj se izposluje, da se iste naznajo kn. šk. dekanijškemu uradu.

Po novem učnem redu z dne 29. sept. 1905, štev. 13.200, se udeležujejo katehetje, ki so dušni pastirji, le lokalnih učiteljskih konferenc. Le stalno nameščeni vero učitelji se udeležujejo tudi okrajnih učiteljskih konferenc.

25. Prečastiti kn. šk. konsistorij se prosi, da posreduje pri politični oblasti v zadevi pisane bernje. Množijo se zmeraj slučaji, da se ljudje branijo bernje; jo iztrjevati postavnim potom, pa je za duhovnike nevarno.

Glej § 23 postave z dne 7. maja 1874, drž. zak. št. 50.

K 24 pastoralnim konferencijam je prišlo 354 dušnih pastirjev, ki so se s hvalevrednim zanimanjem udeleževali pogovorov zastran pastoralnih vprašanj. Dva duhovnika svoje odsotnosti nista opravičila in zato se opozorita na 16. poglavje druge škofijske sinode l. 1896. (Gesta et statuta Syn. dioec. Lav. anno 1896 celebratae. Marburgi, 1897. Cap. XVI. „De collationibus sive de conferentiis pastoralibus et de elaborationibus theologicis“).

Pastoralni konferenčni zapisniki za tekoče leto se naj semkaj predložijo do 1. avgusta, da se mere sklepčni zapisnik pravočasno sestaviti in tiskati.

F. B. Lavanter Ordinariat zu Marburg,

am 2. Dezember 1908.

† **Michael,**
Fürstbischof.